

Aiškinamasis žodynas

prekyba žmonėmis

Ši aiškinamąjį žodyną sudarė Baltijos Jūros Valstybių Tarybos (BJVT) darbo grupė kovai su prekyba žmonėmis (TF-THB), įgyvendindama projektą „Sąlygų sudarymas darniajai Baltijos jūros regiono veiklos sistemai“ (*Paving the Way for the Harmonized Operational Framework in the Baltic Sea Region*, HOF-BSR). Šis projektas buvo finansuojamas Švedijos vyriausybinių įstaigų ir Švedijos instituto.

Šis leidinys neatspindi Švedijos Vyriausybės ar instituto pažiūrų, taip pat Švedijos Vyriausybė ar institutas nėra atsakingi už bet kokią čia pateiktos informacijos naudojimą.

© Baltijos Jūros Valstybių Tarybos darbo grupė kovai su prekyba žmonėmis, 2019 m. gegužės mėn.

Pagrindiniai autoriai: Vineta Polatside su Anthony Jay indėliu.

Skvrius I

Bendrosios prekybos žmonėmis sąvokos

Prekyba žmonėmis	Potenciali prekyba žmonėmis auka	Piktnaudžiavimas pažeidžiamumu
Šiuolaikinė vergija arba šiuolaikinės vergijos formos	Prekybos žmonėmis auka	Paskirties šalis
Prekyba vaikais	Prekybos žmonėmis aukų nustatymas	Tranzito šalis
Išnaudojimas	Verbavimas	Kilmės šalis Prekybą žmonėmis skatinantys veiksniai

Skvrius II

Asmenys, atliekantys įvairius vaidmenis prekyboje žmonėmis

Prekeivis žmonėmis	Sąvadautojas / tarpininkas / suteneris	Tėtukas
Prekyba žmonėmis pagalbininkas	Meilužis	Motinėle

Skvrius III

Prekybos žmonėmis formos

Prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui	Prekyba žmonėmis nusikalstamoms veikoms	Prekyba žmonėmis priverstinėms santuokoms
Prekyba žmonėmis išnaudojimui darbe ar priverstiniam darbui	Prekyba žmonėmis elgetavimui	Prekyba žmonėmis organų išėmimui Prekyba žmonėmis fiktyvioms santuokoms

Skryrius IV

Nacionaliniai kovos su prekyba žmonėmis mechanizmai ir pagalba aukoms

Nacionalinis koordinatorius	Prekybos žmonėmis aukos teisės	Saugus būstas
Nacionalinis pranešėjas	Nebaudimo principas	Trauma
Regioniniai koordinatoriai	Nukreipimas	Skundai
Kova su prekyba žmonėmis	Apsisprendimo laikotarpis	Kompensacija
Tarpvalstybinis nukreipimo mechanizmas	Skubi pagalba prekybos žmonėmis aukoms	Savanoriško grįžimo pagalba
Nacionalinis nukreipimo mechanizmas	Trumpalaikė pagalba prekybos žmonėmis aukoms	(Re)integracija
Nacionalinis veiksmų planas	Ilgalaikė pagalba prekybos žmonėmis aukoms	Pakartotinė prekyba žmonėmis

Skryrius V

Su prekyba žmonėmis susiję reiškiniai

Prostitucija	Migrantas	Migrantų gabentojai
Asmuo prostitucijoje	Trečiosios šalies pilietis	Priverstinis darbas
Prostitucijai išnaudojamas asmuo	Migrantas be dokumentų arba neteisėtas migrantas	Vaikų darbas
Prostitutė	Migrantas darbuotojas	Buitinė tarnystė
Išgyvenę išnaudojimą sekse	Darbo migracija	Vergavimas už skolas
Sekso darbuotojas	Sezoninis darbuotojas	Viliojimas
Migracija	Komandiruotas darbuotojas	Valios palaužimas
	Migrantų gabenimas	Fiktyvi santuoka
		Diskriminacija

Skirius VI

Vaikai prekybos žmonėmis ir išnaudojimo kontekste

Vaikų apsauga	Vaikai kelyje	Seksualinis smurtas prieš vaikus
Vaikas	Nelydimi vaikai	Geriausių vaiko interesų nustatymas
Jaunas asmuo ar jaunas suaugęs asmuo	Atskirti nuo tėvų vaikai	Vaiko dalyvavimas Globėjas

The background is a dark green color with several wavy, horizontal lines that create a sense of movement and depth. A vertical bar is positioned in the upper middle section of the page.

Bendrosios
prekybos žmonių
sąvokos

Bendrosios prekybos žmonėmis sąvokos

Prekyba žmonėmis

yra procesas, kurio metu asmenys yra įtraukiami į tokią padėtį arba išlaikomi tokioje padėtyje, kurioje jie yra išnaudojami siekiant gauti ekonominės naudos. Tai yra sunkus nusikaltimas ir žmogaus teisių pažeidimas, apibrėžtas tarptautinėje teisėje. Prekyba žmonėmis yra nusikaltimas asmeniui; jis daromas nesant sutarimo arba patvirtinto dalyvaujancio asmens sutikimo; tai yra ilgalaikių išnaudojimo santykių dalis; prekyba žmonėmis gali būti vidinė ar tarptautinė. Prekybos žmonėmis aukomis gali tapti moterys, vyrai, vaikai ir translyčiai asmenys, ji gali būti įvairių formų (seksualinis išnaudojimas, išnaudojimas darbui, priverstinis elgetavimas, priverstinė nusikalstama veikla, organų išėmimas bei kitos formos) ir vyksta įvairiose srityse.¹

Šiuolaikinės vergijos arba šiuolaikinių vergijos formų

sąvoka yra vartojama kaip neteisinė apibendrinamoji sąvoka, apimanti įvairias išnaudojimo formas. Kai kurios susijusios išnaudojimo formos (įskaitant vergiją, į vergiją panašią praktiką, priverstinį darbą, blogiausias vaikų darbo formas ir prekybą žmonėmis) yra apibrėžtos tarptautinėse sutartyse, tačiau kitos (pavyzdžiui, tarnystė) lieka neapibrėžtos. Bendras šių nusikaltimų vardiklis yra tas, kad visi jie yra išnaudojimo formos, kai vienas asmuo yra kontroliuojamas kito asmens ar kitų asmenų. Pasak UNODC, ši sąvoka turi svarbų gynybinį poveikį ir yra priimta kai kuriuose nacionaliniuose teisės aktuose, kad apimtų nuostatas, susijusias su prekyba žmonėmis, pavyzdžiui, JK, JK ir Šiaurės Airija priėmė 2015 m. Šiuolaikinės vergijos įstatymą, kuris apima vergijos, tarnystės, priverstinio ir privalomo darbo bei pprekybos žmonėmis draudimus. Priėmus šį įstatymą, pastangos kovoti su prekyba žmonėmis buvo pervadintos

kaip kovos su „šiuolaikine vergija“ priemonės. Tačiau šis įstatymas neapibrėžia ir nepaaiškina „šiuolaikinės vergijos“ sąvokos. Vartojant tokią plačią, bet neapibrėžtą frazę, rizikuojama supainioti įvairius išnaudojimo būdus su daug siauresne visuomenės įsivaizduojamos vergijos samprata, kai vergas buvo laikomas teisėta šeiminingo nuosavybe, ir kyla pavojus teisingam prekyba žmonėmis aukų identifikavimui.²

Dėl to, kad tarptautiniu lygmeniu nėra sutarto apibrėžimo ar teisinio standarto, ši sąvoka vartojama nenuosekliai. Pavyzdžiui, TDO neseniai perorientavo savo veiklą kovojant su „priverstiniu darbu, šiuolaikine vergija ir prekyba žmonėmis“ į kovą su priverstiniu darbu, naudodama šią koncepciją kaip bendrą sistemą, apimančią tradicines vergijos formas ir praktikas, panašias į vergiją, vergavimą už skolas ir prekyba žmonėmis.

Šis TDO požiūris neatitinka EK požiūrio. Prekyba žmonėmis gali turėti daug išnaudojimo tikslų, pavyzdžiui, priverstinį darbą, tarnystę, vergiją ir praktikas, panašias į vergiją. Tačiau prekyba žmonėmis nėra vergijos, priverstinio darbo ar tarnystės sinonimas. Ne visos prekyba žmonėmis aukos yra laikomos vergijoje ar kenčia nuo priverstinio darbo, bet ir ne visi vergijoje laikomi žmonės yra prekyba žmonėmis aukos.

UNODC laikosi tokio paties požiūrio, kaip ir EK. UNODC mano, kad prekyba žmonėmis yra bendra sistema ir remiasi ja savo darbe. Valstybės narės, atsižvelgdamos į šią nenuoseklią ir nesuderintą bendrą sistemą, dar turi išaiškinti savo poziciją dėl šiuolaikinių vergijos formų sampratos.³

Prekyba vaikais

yra vaiko verbavimas, vežimas, perdavimas, laikymas ar priėmimas turint tikslą išnaudoti, įskaitant seksualinį išnaudojimą, priverstinį darbą ar paslaugas, vergiją ar praktikas, panašias į vergiją, tarnystę ar organų išėmimo praktiką. Prekyba vaikais šiek tiek skiriasi nuo prekybos suaugusiais žmonėmis, nes elementai, įtraukti į prekybos suaugusiais žmonėmis apibrėžimą (jėgos panaudojimas, prievarta ir pan.), vaikų atveju nėra būtini.

Išnaudojimas tarptautinė teisė paprastai neapibrėžia išnaudojimo, nors ji aprašo, kokia praktika (mažiausiai) laikoma išnaudojimu (seksualinis išnaudojimas, priverstinis darbas, organų išėmimas, priverstinis elgetavimas, priverstinė nusikalstama veikla ir kitos išnaudojimo formos, apibrėžtos nacionalinėje teisėje). Šis požiūris apsunkina baudžiamojo persekiojimo procesą, nes ne visada aišku, kokią praktiką galima įvardinti kaip išnaudojimą ir tokiu būdu patraukti baudžiamojon atsakomybėn už išnaudojimą.

Potenciali prekyba žmonėmis auka bet kuris asmuo, turintis požymių, kad jis gali būti prekyba žmonėmis auka, tačiau kurio atitinkamos institucijos (pavyzdžiui, policija) oficialiai neidentifikavo kaip prekyba žmonėmis aukos arba kuris atsisakė būti oficialiai ar teisiškai identifikuotas kaip prekybos žmonėmis auka.

Prekybos žmonėmis auka bet kuris asmuo, kuris tapo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo objektu ir kurį atitinkamos valdžios institucijos oficialiai nustatė ir suteikė jam prekybos žmonėmis aukos statusą, nepriklausomai nuo to, ar kaltininkas yra nustatytas, sulaikytas, patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ar nuteistas. Reikėtų pažymėti, kad „prekybos žmonėmis auka“ yra teisinė sąvoka, o ne asmens savybė, būklė ar požymis.

Prekybos žmonėmis aukų nustatymas procesas, kurio tikslas, visų pirma, remiantis nukentėjusiojo pasakojimu, įvertinti, ar asmuo yra prekybos žmonėmis auka, ir imtis veiksmų, skirtų jam padėti ir apsaugoti. Identifikavimas pradedamas nuo to momento, kai subjektui paaiškėja, kad jų klientas arba asmuo, su kuriuo jie susiduria, gali būti prekybos žmonėmis auka. Tada subjektas arba šalis pradeda nuodugniau vertinti asmens aplinkybes ir situaciją arba kreipiasi į kompetentingą įstaigą. Jie gali rasti įtarimų

patvirtinimą, tokiu atveju asmuo, gavus jo sutikimą, gali būti nukreiptas į pagalbos sistemą.⁴

Verbavimas

yra pirmasis prekybos žmonėmis proceso etapas. Prekiautojas nusitaiko į žmogų kaip į galimą auką. Verbavimas gali apimti faktinį smurtą ir pagrobimą ar grasinimą smurtu ir pagrobimu, tačiau dažniau naudojama apgaulė ar piktnaudžiavimas valdžia. Verbuojama per neoficialius ir oficialius tinklus, naudojant asmeninius ryšius, socialinius tinklus ir internetines reklamas, taip pat per privačias įdarbinimo agentūras (PĮA). Dažnai PĮA imigranto vardu tariasi dėl įdarbinimo sąlygų su darbdaviais. TDO 1997 m. Privačių įdarbinimo agentūrų konvencijos (Nr. 181) 8 straipsnis nustato, kad „kai darbuotojai verbuojami vienoje šalyje darbu kitoje šalyje, suinteresuoti nariai apsvarsto galimybę sudaryti dvišalius susitarimus, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiavimui ir nesąžiningai verbavimo, darbo radimo ir įdarbinimo praktikai“. Privačios įdarbinimo agentūros vaidina teisėtą vaidmenį darbo rinkoje. Vis dėlto kelia nerimą neoficialių darbo brokerių, kurie gali padidinti migrantų išnaudojimo, priverstinio darbo ir prekybos žmonėmis riziką, gausėjimą.⁵

**Piktnaudžiavimas
pažeidžiama padėtimi**

tai piktnaudžiavimas bet kokia padėtimi, į kurią patekęs asmuo neturi realios ir priimtinos alternatyvos, kaip tik paklusti prievartai. Pažeidžiamumas gali būti bet koks – fizinis, psichologinis ar ekonominis. Padėtis, pavyzdžiui, gali būti susijusi su ekonomine priklausomybe. Trumpai tariant, padėtis gali būti bet kokių sunkumų būseną, kai žmogus yra priverstas sutikti su tuo, kad būtų išnaudojamas.⁶

Paskirties šalis	neutraliausia ir tiksliausia sąvoka, nurodanti šalį, kurioje asmuo ketina baigti savo kelionę. Ši sąvoka yra tinkamesnė nei „priimančioji šalis“, kuri reiškia, kad migrantai yra tik svečiai ir kad jų buvimas priklauso nuo kvietimo ir vyksta šeiminių sąskaita. Prekyboje žmonėmis (tarptautiniu mastu) ši sąvoka reiškia šalį, į kurią asmuo gabenamas išnaudoti.
Tranzito šalis	yra šalis, per kurią auka gabenama pakeliui į paskirties vietą, kurioje vyks išnaudojimas.
Kilmės šalis	yra šalis, iš kurios kilęs migrantas. Ši sąvoka yra tinkamesnė nei „siunčiančioji šalis“ arba „gimtoji šalis“. prekyba žmonėmis kontekste „siunčiančioji šalis“ reiškia, kad valstybė aktyviai dalyvauja versdama žmones išvykti iš šalies, kad būtų išnaudojami užsienyje. „Namų šalis“ turi tam tikras reikšmes: tai yra vieta, kur gyvenama, ir vieta, kurianti priklausymo jausmą. Daugeliui aukų namai yra jų gyvenamoji vieta paskirties šalyje; jie gali nebeturėti fizinės gyvenamosios vietos, šeimos ar socialinio vieneto savo kilmės šalyje. Tai taip pat grindžiama klaidinga nuomone, kad visi migrantai, įskaitant prekybos žmonėmis aukas, galų gale gali grįžti „namo“, nepaisant to, kiek laiko jie gyveno paskirties šalyje, kaip gerai integravosi, nepaisant sąlygų ir rizikos kilmės šalyje. Be to, sąvoka „namų šalis“ sumenkina pastangas integruoti migrantus ir reiškia labai žalingą tvirtinimą, kad migrantai negali ar neturėtų jausti priklausymo tai šaliai, į kurią jie yra emigravę. ⁷

**Prekybą žmonėmis
skatinantys veiksniai**

yra įvairūs ir dažnai skiriasi įvairiose šalyse. Kaip teigiama UNODC kovos su prekyba žmonėmis priemonių rinkinyje, prekyba žmonėmis yra sudėtingas reiškinys, kurį dažnai lemia socialiniai, ekonominiai, kultūriniai ir kiti veiksniai. Daugelis šių veiksnių būdingi atskiriems prekybos žmonėmis modeliams ir būsenoms, kuriose jie pasireiškia. Tačiau yra daug veiksnių, kurie paprastai būdingi prekybai žmonėmis apskritai arba aptinkami daugelyje skirtingų regionų, modelių ar atvejų. Kai kurie iš bendrų veiksnių yra vietos sąlygos, dėl kurių gyventojai nori migruoti ieškodami geresnių sąlygų: skurdas, priespauda, lyčių nelygybė ir smurtas prieš moteris, žmogaus teisių stoka ir (arba) ekonominių galimybių ar socialinių galimybių stoka ir konfliktų ar nestabilumo pavojai. Prekyba žmonėmis gali padidėti dėl politinio nestabilumo, militarizmo, pilietinių neramumų, ginkluotų vidaus konfliktų ir stichinių nelaimių. Šie veiksniai linkę daryti spaudimą aukoms, kurios „stumia“ jas į migraciją ir galimai į prekybą žmonėmis kontrolę, tačiau kiti veiksniai, linkę „patraukti“ potencialias aukas, taip pat gali būti reikšmingi. Skurdas ir turtas yra santykinės sąvokos, lemiančios migraciją ir prekybą žmonėmis modelius, kai aukos pereina nuo didelio skurdo sąlygų prie mažesnio skurdo sąlygų. Prekyba žmonėmis yra susietų „stūmimo“ ir „traukimo“ veiksnių padarinys, ji daugiausia susijusi su pasiūlos ir paklausos rinka.

III

Asmenys, atliekantys
įvairius vaidmenis
prekyboje žmonėmis

Asmenys, atliekantys įvairius vaidmenis prekyboje žmonėmis

Prekeivis žmonėmis

tai asmuo, kuris atlieka prekybos žmonėmis veiklą (verbavimą, vežimą, perdavimą, laikymą ar priėmimą, grasindamas ar panaudodamas jėgą ar kitokią prievartą, naudodamas pagrobimą, sukčiavimą arba apgaulę, piktnaudžiaudamas padėtimi arba pasinaudodamas asmens pažeidžiamumu, duodamas arba gaudamas pinigų ar naudos siekdamas kitą asmenį kontroliuojančio asmens sutikimo), kai šios veiklos tikslas yra išnaudojimas.⁸ Prekeiviai žmonėmis veikia vieni arba mažose, šeimos tipo grupėse, arba sudaro dalį didesnės nusikalstamos organizacijos. Daugiausia prekeiviai žmonėmis yra vyrai. Pastaraisiais metais apie 30 proc. prekeivių žmonėmis sudaro moterys.⁹ Yra skirtingų prekeivių žmonėmis tipų: žaidėjai / meilužiai; prekeiviai žmonėmis iš skurdžių ir (arba) pažeidžiamų šeimų, kurie įsitraukia į prekybą žmonėmis, norėdami gyventi geriau; prekeiviai žmonėmis, kurie gimsta nusikalstamoje aplinkoje ir kuriems prekyba žmonėmis (nusikalstamumas) yra normalus reiškinys; brandaus amžiaus prekeiviai žmonėmis, kurie įsimyli prostitutija užsiimančią moterį. Jų įsitraukimas į prekybą žmonėmis yra beveik atsitiktinis.¹⁰ Kai kurios prekybos žmonėmis aukos sutinka su savo „paaukštinimu“ iš prekybos žmonėmis aukos į prekeivį, nes tai pagerina jų gyvenimo aplinkybes. Prekeivės moterys vaidina daugybę skirtingų vaidmenų. Kai kurios moterys veikia kaip rėmėjos, jos gali būti naudojamos tokiose veiklose kaip vietos saugojimas ar pinigų gavimas iš aukų. Kitos atlieka verbuotojų vaidmenį.¹¹

**Prekybos žmonėmis
pagalbininkas**

atstovauja prekeivių nusikalstamų operacijų paramos sistemai arba atsarginei struktūrai. Ši sistema priklauso nuo teisėto verslo ir tarpininkų, kurie veikia kaip pagalbininkai, naudojimo. Jų gali būti daug ir įvairių, tokių, kaip interneto paslaugų teikėjai, transporto ir logistikos firmos, viešbučiai, finansinių paslaugų teikėjai, kelionių ar įdarbinimo agentūros ir (arba) nekilnojamojo turto savininkai.

**Sąvadautojas /
tarpininkas / suteneris**

yra tiesiog asmuo, administruojantis, gaunantis, valdantis ir kontroliuojantis asmenį, atsakingas už sandorį ir prostitucijai išnaudojamo asmens pristatymą kitam asmeniui. Paprastai teisiškai apibrėžiamas kaip asmuo, kuris priverčia asmenį ką nors padaryti ar pasirūpina, kad kažkas įvyktų. Toks asmuo gauna finansinės naudos iš kito asmens komercinio seksualinio išnaudojimo. Santykiai gali būti piktnaudžiaujantys ir savininkiški, kai suteneris naudojasi tokiais būdais, kaip psichologinis bauginimas, manipuliavimas, badas, žaginimas ir (arba) grupinis žaginimas, mušimas, įkalinimas, grasinimas smurtu aukos šeimai, vertimas vartoti narkotikus ir galimas atviras pornografinis ar atvirai seksualus asmens filmavimas ir gėdinimas dėl šių veiksmų, siekiant kontroliuoti seksualiai išnaudojamą asmenį.

Meilužis

yra sąvoka, vartojama prekeiviui žmonėmis ar suteneriui, kuris naudojasi prisirišimu ir netikra meile kaip priemonėmis, siekdamas išnaudoti asmenį, dažniausiai jaunas merginas ar moteris, priklausomybės situacijose ir galiausiai prostitucijos bei sekso pramonės srityse.

Tėtukas

yra turtingas ir paprastai vyresnio amžiaus vyras, kuris perka dovanas ar dovanoja pinigų jaunesniam asmeniui, ypač moteriai, paprastai tam, kad jaunesnis asmuo leistų su juo laiką ir turėtų lytinių santykių.

Motinėle

yra moteris, kuri prekiauja kitomis moterimis ir renka pelną. Motinėle yra atsakinga už visos prekybos žmonėmis veiklos koordinavimą, finansų valdymą ir naujų aukų verbavimą.¹²

III

Prekybos
žmonėmis
formas

Prekybos žmonėmis formos

Prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui

tai finansinės ar kitokios naudos gavimas įtraukiant kitą asmenį į prostituciją, seksualinę tarnystę ar kitų seksualinių paslaugų teikimą, įskaitant pornografinius veiksmus ar pornografinės medžiagos gamybą.

Prekyba žmonėmis išnaudojimui darbe ar priverstiniam darbui

vyksta ten, kur prekyba žmonėmis ir priverstinis darbas iš dalies sutampa. Priverstinis darbas nebūtinai reiškia prekybą žmonėmis. Apskritai abu nusikaltimai vyksta išnaudojimo darbe kontekste. Prekyba žmonėmis išnaudojimui darbe gali būti laikoma sunkiausia išnaudojimo forma, o subtilesnės prievartos formos yra ne tokios sunkios išnaudojimo formos. Šios lengvesnės išnaudojimo formos gali vesti į rimtesnius veiksmus ir sudaryti sąlygas prekiauti žmonėmis priverstiniam darbui. Priverstinis darbas gali egzistuoti ir be prekybos žmonėmis, tačiau daugelyje jurisdikcijų reikalaujama, kad tam, jog būtų įvykdytas prekybos žmonėmis darbui nusikaltimas, turi būti vykdomas išnaudojimas, prilygstantis priverstiniam darbui (arba lygiaverčiam išnaudojimui).¹³

Prekyba žmonėmis nusikalstamoms veikoms

yra išnaudojimo rūšis, kai asmuo yra priverstas daryti tokius nusikaltimus kaip kišenvagystė, prekių vagystės iš parduotuvių, kortelių duomenų vagystės ir tapatybės vagystės, prekyba narkotikais ir kita panaši veikla, už kurią skiriamos bausmės ir kuri atneša finansinės naudos. Jei nusikalstama veika išaiškinama, už ją dažniausiai baudžiama auka, o ne prekeivis žmonėmis. Prekybos žmonėmis aukos, kurios būna prekeivių

žmonėmis įbaugintos galimomis pasekmėmis joms pačioms ar jų šeimoms, dažnai, bijodamos valdžios institucijų, nenori kalbėti apie tuos, kurie privertė jas padaryti nusikaltimus.¹⁴

Prekyba žmonėmis elgetavimui

reiškia situacijas, kai išnaudojama sudėtinga asmens asmeninė ar ekonominė padėtis ar bejėgiškumas, kad jis būtų priverstas elgetauti. Jie yra priversti atiduoti visą ar didžiąją dalį uždarbio. Jų laisvė apribojama tiek, kad jie nebegali laisvai spręsti, ar nori užsiimti šia veikla, ar ne. Kai kurie prekybos žmonėmis elgetavimui rodikliai yra:

- Asmenys yra nuolat stebimi kitų žmonių, kurie įsitraukia, kai tik užmezgamas ryšys.
- Prekybos žmonėmis aukos, elgetauja valandų valandas iš eilės bet koku oru.
- Asmenys, atvežami ir paaimami iš vietų, kuriose jie elgetauja.¹⁵

Prekyba žmonėmis priverstinei santuokai

nera oficialiai tarptautiniu mastu sutarto priverstinės santuokos apibrėžimo, tačiau tai galima apibūdinti kaip situaciją, kai santuoka sudaroma dėl grasinimų, apgaulės ir prievartos, neturint laisva valia duoto ir visiško vienos ar abiejų šalių sutikimo.¹⁶ Tai elementai, kurie paprastai laikomi esančiais prekyba žmonėmis situacijose. Priverstinės santuokos sąvoka apima konkretesnes formas, įskaitant vergišką santuoką, kai asmuo parduodamas, perduodamas ar paveldimas santuokai, ir vaikų santuoką, kuri yra priverstinės santuokos forma, nes vaikai iš esmės negali sutikti ar pasinaudoti teise atsisakyti. Priverstinės santuokos taip pat pirmiausia suprantamos kaip susijusios su tam tikrų etninių bendruomenių ar mažumų praktika. Paprastai kaltininkai yra tėvai, šeimos nariai arba išplėstinės šeimos nariai.¹⁷

**Prekyba žmonėmis
organų išėmimui**

(PŽOI) yra apibrėžta JT konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą Palermo protokole. Kaip ir kitose prekybos žmonėmis formose, organų įsigijimui išnaudojamas aukų skurdas. Asmenims, kurie tampa šios prekybos žmonėmis formos aukomis, kyla pavojus sveikatai tiek organo išėmimo metu, tiek po jo. Daugelis ES valstybių narių ir valstybių ne ES narių yra priėmusios įstatymus prieš prekybą žmonėmis OI. Tačiau informacijos apie PŽOI paplitimą ir kitokį atsaką į ją, išskyrus įstatymų leidybos, praktiškai nėra, ir ji neprieinama ES valstybių narių teisminėms ir teisėsaugos institucijoms.

**Prekyba žmonėmis
fiktyvioms
santuokoms**

nėra teisinė kategorija arba įstatyme apibrėžta sąvoka. Prekyba žmonėmis fiktyviosioms santuokoms yra fiktyvios santuokos, turinčios išnaudojimo elementų. Ši fiktyvi santuoka yra oficialiai galiojanti, bet ne „tikra“ santuoka, kuri sudaroma tarp ES piliečio ir trečiosios šalies piliečio tam, kad trečiosios šalies pilietis gautų leidimą gyventi ES.¹⁸

IV

Nacionaliniai kovos
su prekyba žmonėmis mechanizmai
ir pagalba aukoms

Nacionaliniai kovos su prekyba žmonėmis mechanizmai ir pagalba aukoms

Nacionalinis koordinatorius

(NK) yra oficiali struktūra, koordinuojanti kovą su prekyba žmonėmis, siekiant plėtoti ir įgyvendinti nacionalines kovos su prekyba žmonėmis priemones. Daugelis Baltijos jūros regiono šalių yra paskyrusios kovos su prekyba žmonėmis NK. Danijoje NK vaidmenį atlieka CMM. Estijoje NK pareigas eina Baudžiamosios politikos departamentas ir jo analizės skyrius prie Teisingumo ministerijos. Latvijoje NK vaidmenį atlieka Vidaus reikalų ministerijos Sektorinės politikos departamentas. Norvegijoje už visų vyriausybės kovos su prekyba žmonėmis pastangų koordinavimą yra atsakinga Teisingumo ir viešojo saugumo ministerija. Švedijoje šį vaidmenį prisiima Švedijos lyčių lygybės agentūra. Lenkijoje NK funkcijas atlieka Vidaus reikalų ir administravimo ministerija.

Nacionalinis pranešėjas

arba lygiaverčiai mechanizmai (NPLM) atlieka duomenų rinkimo, siekiant stebėti ir pranešti apie prekybą žmonėmis, funkciją bei analitinę funkciją nacionalinių kovos su prekyba žmonėmis veiksmų efektyvumo atžvilgiu. NPLM turi skirtingą statusą ir struktūrą. Suomijoje NPLM prekyba žmonėmis klausimais yra Nediskriminavimo ombudsmenas. Švedijoje NPLM vaidmuo pavestas Švedijos policijos valdybai. Danijoje lygiaverčio mechanizmo vaidmeniu dalijasi Danijos kovos su prekyba žmonėmis centras kartu su Nacionaline policija. NPLM yra ES tinklo dalis.

**Regioniniai
koordinatoriai**

veikia regioniniu ir vietos lygmeniu ir yra specializuoti, dažnai didesniuose miesto rajonuose. Jie yra specialiai apmokyti spręsti prekyba žmonėmis atvejus ir užtikrina svarbius ryšius su apskritimis ar savivaldybėmis, kad būtų galima atlikti nacionalinius veiksmus vietoje ir bendruomenėje. Švedijoje kovos su prekyba žmonėmis apskričių koordinatoriai skiriami visose septyniuose apskrityse, vadovaujantis nacionaline policijos valdybos struktūra. Tai reiškia, kad visos savivaldybės prekybos žmonėmis atvejais gali gauti paramą iš regione esančio apskrities koordinatoriaus. Apskrities koordinatoriai yra socialiniai darbuotojai, kompetentingi padėti prekyba žmonėmis aukoms ir koordinuoti veiklą regione. Lenkijoje kiekvienoje iš 16 vaivadijų yra regioniniai koordinatoriai ir kovos su prekyba žmonėmis būriai, įsteigti Lenkijos policijos ir vaivadijų biurų organizacinėje struktūroje. Lenkijos regioninių koordinatorių taip pat yra sienos apsaugos struktūroje.

**Kova su prekyba
žmonėmis**

tai visos procedūros, susijusios su galimų ir numanomų prekybos žmonėmis aukų nustatymu ir nukreipimu, taip pat apsaugos ir reabilitacijos paslaugų teikimu nustatytoms aukoms ir prevencija, pavyzdžiui, mokymai ir supratimo apie prekyba žmonėmis riziką didinimas bei kita veikla.

**Tarpvalstybinis
nukreipimo
mechanizmas (TNM)**

tai bendradarbiavimo susitarimas dėl visapusiškos tarpvalstybinės pagalbos ir (arba) nustatytų ar galimų prekybos žmonėmis aukų perdavimo. Jis susieja visus nukreipimo proceso etapus nuo pirminio patikrinimo, oficialaus identifikavimo ir pagalbos, iki remiamo savanoriško grįžimo, socialinės įtraukties, civilinių ir baudžiamųjų procesų. Jis grindžiamas kilmės, tranzito ir paskirties šalių įvairių vyriausybinių institucijų, tarpvyriausybinių agentūrų ir nevyriausybinių organizacijų, teikiančių pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, bendradarbiavimu siekiant įvykdyti savo įsipareigojimus skatinti ir ginti jų žmogaus teises.¹⁹

Nacionalinis nukreipimo mechanizmas (NNM)	yra sistemos, pagal kurią valstybės institucijos ir pilietinės visuomeninės organizacijos bendradarbiauja, siekdamos nustatyti prekybos žmonėmis aukas ir užtikrinti, kad joms būtų teikiama parama, koncepcija. Tokie mechanizmai egzistuoja kaip nacionaliniai biurai arba kartais taip pat kaip įpareigotų valstybės institucijų ir pilietinės visuomenės veikėjų bendradarbiavimo praktika. Kiekvienos šalies nukreipimo mechanizmo, dažnai dar vadinamo pagalbos grandine, ir bei efektyvus būdas nukreipti prekybos žmonėmis aukas paslaugoms gauti. ²⁰
Nacionalinis veiksmų planas	yra kovos su prekyba žmonėmis politikos priemonė ir nuoroda į veiklos sistemą. Šiame plane numatyta, kaip, kada ir kas atliks strateginius ir operatyvinius veiksmus.
Prekybos žmonėmis aukos teisės	yra universalios žmogaus teisės. Skirtingos žmogaus teisės bus svarbios skirtinguose prekybos žmonėmis ciklo taškuose. Kai kurios iš jų bus ypač susijusios su prekybos žmonėmis priežastimis (pavyzdžiui, teisė į tinkamą gyvenimo lygį); kitos – su tikruoju prekybos žmonėmis procesu (pavyzdžiui, teisė būti laisvam nuo vergijos); ir dar kitos – su atsaku į prekybą žmonėmis (pavyzdžiui, įtariamųjų teisė į sąžiningą teismo procesą). ²¹
Ne baudimo principas	suteikia nacionalinėms valdžios institucijoms teisę netraukti baudžiamojon atsakomybėn ir neskirti bausmių prekybos žmonėmis aukoms už jų dalyvavimą nusikalstamoje veikloje, kurią jos buvo priverstos vykdyti kaip tiesioginį buvimo prekybos žmonėmis aukomis padarinį. ²² prekybos žmonėmis aukos gali pačios būti pažeidusios įstatymus, pavyzdžiui, dėl imigracijos pažeidimų, vagysčių ar prekybos narkotikais.

Nukreipimas	yra bet koks procesas, per kurį asmuo siunčiamas, ar, tiksliau, „nukreipiamas“ visoms pagalbos paslaugoms, kurių jam gali prireikti.
--------------------	--

Apsisprendimo laikotarpis	yra laikotarpis, kuris prekybos žmonėmis aukoms suteikiamas tam, kad atsigautų po savo patirties ir priimtų labiau pagrįstą sprendimą dėl pagalbos ir bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose. Daugeliui prekybos žmonėmis aukų, turinčių nelegalaus imigranto statusą, apsisprendimo laikotarpis garantuoja, kad joms gali būti suteikta tinkama pagalba ir parama, pavyzdžiui, saugus būstas, psichologo konsultacijos, medicinos ir socialinės paslaugos bei teisinės konsultacijos. Apsisprendimo laikotarpiai skirtingose šalyse trunka nuo 30 dienų iki 9 mėnesių. Islandijoje apsisprendimo laikotarpis yra devyni mėnesiai, o Suomijoje ir Norvegijoje apsisprendimo laikotarpis gali tęstis iki šešių mėnesių. Vokietijoje ir Lenkijoje apsisprendimo laikotarpis yra trys mėnesiai, o Estijoje – iki 60 dienų. Danijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Švedijoje apsisprendimo laikotarpis yra 30 dienų.
----------------------------------	---

Skubi pagalba prekybos žmonėmis aukoms	reiškia intervencinę priežiūrą krizės atveju, įskaitant neatidėliotiną medicininę, psichologinę, teisinę ir socialinę pagalbą, taip pat visų pirmiau paminėtų poreikių sričių išankstinį poreikių vertinimą. ²⁴
---	--

Trumpalaikė pagalba prekybos žmonėmis aukoms	gali pasiūlyti pusiaukelės namus, kol bus suteiktas tinkamas apgyvendinimas ir psichologinė pagalba (finansinė parama, kompensacija, terapija, šeimos tarpininkavimas, pagalba persikeliant į privatų būstą ir t. t.).
---	--

**Ilgalaikė pagalba
prekybos žmonėmis
aukoms**

yra daugiau nei tik oficialaus prekybos žmonėmis aukos statuso suteikimas ir skubios pagalbos teikimas, ji nukreipta į ilgalaikius asmens poreikius. Ilgalaikė pagalba apima traumų terapiją, pagalbą persikeliant į privatų būstą, edukacinę ir kvalifikacijos atnaujinimo veiklą, pagalbą randant darbą, socialinę orientaciją ir kitą pagalbą, reikalingą prekybos žmonėmis aukoms, kad jie galėtų vėl integruotis į visuomenę.

**Saugus būstas
(prieglobstis)**

tai patalpos, kuriose laikinai ar ilgesniam laikui apgyvendinamos ir apsaugomos prekybos žmonėmis aukos ir kurios yra pripažįstamos oficialiuose ar neoficialiuose šalies nukreipimo mechanizmuose.

Trauma

yra fizinės ir psichologinės prievartos, kurią patiria prekybos žmonėmis aukos, pasekmė, kuri gali sukelti potrauminio streso sutrikimo išsivystymą ar pasekmes fizinei ir emocinei sveikatai, įskaitant stiprų gėdos ir kaltės jausmą, depresiją, panikos priepuolius, sumišimą, nerimą, piktnaudžiavimą narkotinėmis medžiagomis, košmarus, valgymo sutrikimus ir kitas pasekmes.

Skundas

reiškia suvokiamą neteisybę, iššaukiančią asmens ar grupės asmenų teisės turėjimo jausmą, kuris gali būti pagrįstas įstatymais, sutartimis, aiškiais ar numanomais pažadais, įprasta praktika ar bendru nukentėjusių bendruomenių teisingumo supratimu. Sąvoka „skundų teikimo mechanizmas“ vartojama nurodant bet kokią įprastą, valstybės ar ne valstybės nustatytą, teisminį ar neteisminį procesą, per kurį gali būti pareikšta skundų dėl su verslu susijusio piktnaudžiavimo žmogaus teisėms ir ieškoma teisių gynimo būdo.²⁵

Kompensacija	reiškia turtinės (t. y. objektyvios žalos turtui ir prarasto atlyginimo) ir neturtinės (t. y. subjektyvios, fizinės ir psichologinės) žalos, kurią patyrė nukentėjęs asmuo, atlyginimą.
Savanoriško grįžimo pagalba	yra administracinė, logistinė, finansinė ir reintegracijos pagalba prekybos žmonėms aukoms ir kitiems migrantams, negalintiems ar nenorintiems pasilikti paskirties šalyje, savanoriškai norintiems grįžti į savo kilmės šalis.
(Re)integracija	yra atsigavimo ir ekonominės bei socialinės įtraukties procesas po prekybos žmonėms patirties. Tai apima apgyvendinimą saugioje aplinkoje, galimybę gauti, psichinę ir fizinę gerovę, asmeninio, socialinio ir ekonominio tobulėjimo galimybes, taip pat galimybę gauti socialinę ir emocinę paramą. ²⁶
Pakartotinė prekyba žmonėmis	yra tada, kai prekybos žmonėmis auka išeina iš vienos prekybos žmonėmis situacijos, o vėliau patenka į kitą.

VV

Susiję reiškiniai

Susiję reiškiniai

Prostitucija

yra pinigų mainai ar kitos kompensacijos formos už seksualines paslaugas.

Įvairių šalių prostitucijos įstatymams ir politikai įtaką daro skirtingi požiūriai į prostituciją. Pasauliniu mastu beveik visos valstybės laikosi tam tikros prostitucijos politikos. Pats prostitucijos klausimas kelia didelių nesutarimų tiek tarptautiniu mastu, tiek Europoje. Kiekviena šalis turi savo prostitucijos įstatymą ir šalys prostitucijos klausimą sprendžia įvairiais būdais. Diskusijos apie prostituciją, kaip reiškinį, priklauso nuo to, kad ji vertinama kaip smurto prieš moteris forma, iki asmens laisvo pasirinkimo naudoti savo seksualumą ir kūną.

Nacionaliniuose įstatymuose galima rasti įvairių požiūrių į prostituciją. Suomija ir Jungtinė Karalystė už seksualinių paslaugų pirkimą iš asmens, kuris yra prievartos ar prekyba žmonėmis auka, taiko baudžiamąją atsakomybę.

Kiti Europos Sąjungos (ES) šalių priimti modeliai gali būti suskirstyti į keturių rūšių teisės aktus. Prostitucija yra legali ir reglamentuojama (pavyzdžiui, Austrijoje, Estijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Latvijoje, Nyderlanduose), legali ir nereglamentuojama (pavyzdžiui, Belgijoje, Bulgarijoje, Danijoje, Italijoje, Lenkijoje ir Portugalijoje), kriminalizuota (pavyzdžiui, Kroatijoje, Lietuvoje ir Rumunijoje) arba kriminalizuotas tik seksualinių paslaugų pirkėjas. Šis paskutinis modelis yra vadinamas Šiaurės šalių modeliu arba sekso pirkėjų įstatymu. Įstatymas nėra nukreiptas prieš tuos, kurie parduoda sekso paslaugas. Vietoj to jis teikia paramą, padedančią tokiems asmenims pasitraukti, ir žmonių pirkimą seksui padaro baudžiamuoju nusikaltimu, tokiu būdu siekiant sumažinti paklausą, skatinančią prekybą žmonėmis seksualiniam išnaudojimui. Švedija buvo pirmoji pasaulio šalis, 1999 m.

priėmusi įstatymą, draudžiantį pirkti seksualines paslaugas. Šis požiūris pirmiausia sulaukė palaikymo Norvegijoje, o vėliau Islandijoje, Šiaurės Airijoje, Kanadoje, Prancūzijoje, Airijoje ir visai neseniai – Izraelyje.

Asmuo prostitucijoje

yra neutrali ir objektyvi apibendrinamoji sąvoka, įvardinanti asmenį, kuris parduoda seksą. Atsižvelgiant į šalies įstatymus dėl prostitucijos ir bendrąją kultūrą, skirtingose šalyse vartojamos įvairios sąvokos apibrėžti asmenį, kuris užsiima prostitucija.

Prostitucijai išnaudojamas asmuo

yra sąvoka, kuri pažymi, kad prostitucija nėra laisvos valios veiksmas, ir reiškia, kad prostitucija yra kažkas, kas atsitinka su žmogumi, o ne tai, ką žmogus pasirenka. Ši sąvoka prilygina asmenį jėgai ar veiksams, kurių jis negali kontroliuoti. Ši sąvoka gerai tinka kalbant apie prekybos žmonėmis aukas išnaudojamas seksui, tačiau ne diskusijai apie prostituciją šalyse, kur tai yra legalu.

Prostitutė

yra sąvoka, kurią beveik visos šalys iš abiejų diskusijų pusių sutinka esant žeminančią ir istoriškai stigmatizuojančią, menkinančią galią ir tapatybę. Ji taip pat gali būti vartojama kartu su kitomis stigmatizuotomis šnekamosios kalbos sąvokomis prostitutei įvardinti. Tai nėra tinkamiausia sąvoka.

Išgyvenę išnaudojimą sekse

yra asmens kūno mainai į pagrindinius pragyvenimo poreikius, įskaitant drabužius, maistą ir pastogę. Tai nėra finansinis sandoris.

Sekso darbuotojas

yra sąvoka, dažniausiai vartojama tose šalyse, kur prostitucija yra legali ir reguliuojama, pavyzdžiui, Austrijoje, Vokietijoje, Nyderlanduose ir Šveicarijoje. Prostitucija pripažįstama kaip darbo forma, su visomis saugumo, teisinio reguliavimo ir socialinio priimtumo pasekmėmis. Kitose sistemose, kuriose įstatymai ir politika nepripažįsta prostitucijos kaip darbo, o kaip išnaudojimo praktiką ir prekybą žmonėmis sekso tikslais, šią sąvoką vartoti nėra priimtina.

Migracija

yra asmens ar asmenų grupės judėjimas per tarptautinę sieną arba valstybės viduje. Tai yra individas arba gyventojų judėjimas, apimantis bet kokių žmonių judėjimą, neatsižvelgiant į jo ilgį, sudėtį ir priežastis; tai apima pabėgėlių, perkeltųjų asmenų, ekonominių migrantų ir asmenų, judančių kitais tikslais, įskaitant šeimos susijungimą, migraciją.²⁷

Migrantas

yra bet kuris asmuo, kuris kerta arba yra kirtęs tarptautinę sieną, arba yra kitoje valstybėje, nei jo įprastinė gyvenamoji vieta, neatsižvelgiant į:

- asmens teisinį statusą;
- ar judėjimas yra savanoriškas, ar nesavanoriškas;
- kokios yra judėjimo priežastys; arba
- kokia yra buvimo trukmė.²⁸

Trečiosios šalies pilietis

yra sąvoka, kuri reiškia asmenį, kuris nėra ES valstybės narės pilietis.

Migrantai be dokumentų ar neteisėti migrantai

dažnai klaidingai vadinami „nelegalais“. Akivaizdu, kad ši sąvoka su išankstiniu nusistatymu, prisidedanti prie neigiamų stereotipų formavimo ir kriminalizuojanti migrantus. Geriau vartoti sąvokas „neteisėtas“ ir „be dokumentų“, tačiau jos neturėtų užmaskuoti migrantų gabenimo ir prekybos žmonėmis neteisėtumo. Ne visi nelegalūs migrantai yra pažeidžiami prekybos žmonėmis požiūriu, tačiau jiems gresia išnaudojimas, ypač kai jie naudojami migrantų gabentojų paslaugomis.²⁹

Migrantas darbuotojas

yra asmuo, kuris turi būti įdarbintas, vykdo ar vykde apmokamą veiklą valstybėje, kurios pilietis jis nėra.³⁰

Darbo migracija

žmonių persikėlimas iš vienos valstybės į kitą arba savo gyvenamosios vietos šalies viduje darbo tikslais. Dauguma valstybių nagrinėja darbo migraciją savo migracijos įstatymuose.³¹

Sezoninis darbuotojas

yra darbuotojas migrantas, kurio darbas pagal savo pobūdį priklauso nuo sezoninių sąlygų ir yra atliekamas tik dalį metų. Sąvokai „sezoninis darbuotojas“ teikiama pirmenybė, lyginant su tokiomis sąvokomis kaip „kviestinis darbuotojas“, reiškiantis svečio ir priimančiojo santykius, kurie nėra grindžiami vienodomis darbo teisėmis. Migrantams dažnai kyla sunkumų ieškant nuolatinio darbo ir jie atlieka daug laikinų sezoninių darbų, dažnai keičia darbo vietas. Faktinis jų buvimas retai būna laikinas, nes jie dažnai keičia vietą, kad patenkintų paklausą, pavyzdžiui, skirtinguose žemės ūkio sektoriuose ištisus metus.³³

Komandiruotas darbuotojas

yra asmuo, kurį darbdavys pasiunčia laikinai dirbti kitoje ES valstybėje narėje pagal paslaugų sutartį komandiruojant grupės viduje ar perleidžiant pagal laikinojo darbo sutartį. Komandiruočių darbuotojų negina paskirties šalies darbo įstatymai. Nors darbuotojų komandiravimas paslaugų teikimui turėtų vykti pagal įprastos migracijos schemą, daugeliu atvejų neteisingas įgyvendinimas sukuria pažeidžiamumą prekyba žmonėmis išnaudojimui darbe.³⁴

Migrantų gabenimas

yra žmonių gabenimo vengiant oficialių procedūrų, reglamentuojančių judėjimą iš vienos šalies į kitą, verslas. Tai nusikaltimas valstybei, o ne asmeniui. Daugeliu atvejų migrantų gabentojai taip pat gali pažeisti migrantų žmogaus teises, tačiau iš esmės jie turi teikti paslaugas, kurių migrantai ieško, kai jų neteikia teisėta organizuota migracija. Migrantų gabenimas apima mokėjimą už nelegalios migracijos palengvinimą ir sienos kirtimą.³⁵

Migrantų gabentojai

yra žmonės, kurie paprastai, siekdami gauti finansinės ar materialinės naudos, mažai atsižvelgdami arba iš viso nepaisydami migranto saugos ir gerovės, neteisėtai atgabena migrantą į šalį, kurios pilietis ar nuolatinis gyventojas jis nėra.³⁶

Priverstinis darbas

pagal TDO Priverstinio darbo konvenciją reiškia bet kokią darbą ar tarnybą, kurių buvo išreikalauta prievarta grasinant nuobauda ir kurių asmuo nesutiko atlikti sava valia. Šie šeši elementai apibūdina priverstinio darbo situaciją; paprastai darbuotojui kartu taikomi du ar daugiau elementų:

- fizinis ar seksualinis smurtas;
- darbuotojo judėjimo apribojimas;
- susaistymas skolomis arba vergavimas už skolas;

- darbo užmokesčio nemokėjimas arba atsisakymas mokėti darbuotojui iš viso;
- pasų ir asmens tapatybės dokumentų sulaikymas;
- grasinimas pranešti valdžios institucijoms.³⁷

Vaikų darbas

yra bet koks vaiko atliekamas darbas, atimantis iš jo vaikystę, galimybes ir orumą, taip pat žalingas jo fiziniam ir psichiniam vystymuisi.³⁸ Tačiau ne visas vaikų atliekamas darbas priskiriamas vaikų darbui. Vaikų ar paauglių dalyvavimas darbe, kuris nedaro žalos jų sveikatai ir asmeniniam tobulėjimui ar netrukdo mokytis, paprastai laikomas teigiamu dalyku. Tai apima tokias veiklas kaip pagalba tėvams namuose, pagalba šeimos versle ar kišenpinigių uždirbimas ne mokymosi valandomis ir atostogų metu. Vaikų darbas, atimantis iš jų vaikystę, galimybes ir orumą, kenkia jų fiziniam ir psichiniam vystymuisi.³⁹ Vaikų darbas neigiamame kontekste reiškia psichiškai, fiziškai, socialiai ar morališkai pavojingą ir kenksmingą vaikams darbą; toks darbas trukdo vaikams mokytis, atima jiems galimybę lankyti mokyklą; įpareigoja per anksti palikti mokyklą; arba reikalauja, kad jie bandytų derinti mokyklos lankymą su pernelyg ilgu ir sunkiu darbu.

Buitinė tarnystė

yra prekybos žmonėmis forma, kurią ypač sunku nustatyti, nes darbas atliekamas privačiuose būstuose. Buitinė tarnystė iš prigimties yra paslėpta darbo forma ir dažnai yra šešėlinės ekonomikos dalis. Buitinė tarnystė apima įvairias situacijas, kurioms būdingi tam tikri bruožai: pavergimas, įbauginimas ir įpareigojimas teikti darbą privačiam asmeniui, per mažas atlyginimas arba visai jokio atlyginimo, mažai ar visiškai jokių poilsio dienų, psichologinis ir (arba) fizinis smurtas, ribota judėjimo laisvė, minimalaus privatumo ir sveikatos priežiūros atsisakymas. Gyvenant darbdavio namų valdoje, iš namų darbuotojo gali būti nuolat reikalaujama, kad jis būtų pasiruošęs dirbti dieną ir naktį, dažnai tokiomis gyvenimo

sąlygomis, kurios yra nepriimtinos, taikant prievartą, žeminimą, diskriminacinį elgesį ir bausmes.⁴⁰

Vergavimas už skolas

yra neteisėta praktika, kai asmuo priima realią ar įsivaizduojamą paskolą (dažnai susijusią su įdarbinimo mokesčiais, aukų pragyvenimo ir kelionės išlaidomis), kurią jie tikisi grąžinti dirbdami, bet kuri iš tikrųjų yra skola, kuri auga laikui bėgant ir niekada negali būti išmokėta.

Viliojimas

yra tada, kai kažkas užmezga emocinį ryšį su vaiku ar pažeidžiamu suaugusiuoju, kad įgytų jų pasitikėjimą seksualinės prievartos, seksualinio išnaudojimo ar prekybos žmonėmis tikslais. Viliojimas vyksta tiek internetu, tiek asmeniškai. Viliotojai slepia savo tikruosius ketinimus ir gali praleisti daug laiko siekdami įgyti vaiko pasitikėjimą. Viliotojai gali bandyti įgyti visos šeimos pasitikėjimą, kad leistų jiems likti vieniems su vaiku, o dirbdami su vaikais jie gali naudoti panašią taktiką su savo kolegomis. Viliotojai tai daro apsimesdami tuo, kuo nėra, pavyzdžiui, internete sakydami, kad jie yra tokio pat amžiaus, siūlydami patarimus ar supratimą, pirkdami dovanas, skirdami vaikui dėmesio, naudodamiesi profesine padėtimi ar reputacija, veždamiesi juos į keliones, išvykas ar atostogas.⁴¹

Valios palaužimas

yra priemonė, taikoma siekiant paklusnumo, mažinant pasipriešinimą prekybos žmonėmis sąlygoms. Priverčiama paklusti, derinant psichologinį manipuliavimą, bauginimus, grupinius žaginumus, sodomiją, mušimą, maisto ar miego atėmimą, izoliaciją nuo draugų ar šeimos ir kitų paramos šaltinių, grasinant aukos vaikams ar laikant juos įkaitais.

Fiktyvios santuokos

sudaromos siekiant įgyti laisvo judėjimo ir apsigyvenimo teisę pagal ES įstatymus. Atsižvelgiant į kontekstą, kaip fiktyvios santuokos sinonimai gali būti vartojamos kelios skirtingos sąvokos, tokios kaip vedybos dėl patogumo, fiktyvi santuoka, netikra santuoka, melaginga santuoka. Apskritai šios sąvokos (ir jų atitikmenys įvairiomis Europos Sąjungos kalbomis) nebūtinai yra pripažįstamos įstatymuose, tačiau yra vartojamos politiniuose dokumentuose, sociologijoje ir kriminologijoje siekiant nurodyti reiškinių.⁴²

Diskriminacija

yra skirtingas elgesys dėl įvairių priežasčių, jei skirtingo elgesio kriterijai nėra taikomi siekiant teisėto tikslo arba nėra proporcingi jo pasiekimui. Diskriminacija yra paskirties šalių realybė ir turi tiesioginį ar netiesioginį poveikį asmeniui ir jo gaunamoms paslaugoms. Migrantai, ypač moterys, gėjai ir translyčiai asmenys, dažnai patiria diskriminaciją keliais frontais dėl savo, kaip migrantų, statuso ir dėl kitų priežasčių, tokių kaip rasė, lytis, religija, etninė priklausomybė ir reali ar numanoma sveikatos būklė. Vyrai patiria diskriminaciją vien dėl to, kad trūksta teikiamų paslaugų. Vyrai taip pat kenčia nuo pagrindinės visuomenės diskriminacijos, nukreiptos prieš vyrus, kurie parodo silpnumą, – tai kliudo save identifikuoti ir pranešti apie save, nes nenorima pripažinti, kad prieš juos įvykdytas nusikaltimas. Rasizmas ir stereotipai taip pat atlieka vaidmenį diskriminacinėje praktikoje visame migracijos spektre – kiek visuomenė nori priimti migrantus, turinčius skirtingą patirtį ir vertybes. Tie, kurie atrodo kitaip, skamba skirtingai, elgiasi kitaip, gali patirti daugybę tylios ar numanomos diskriminacijos formų.

VAI

Vaikai prekybos
žmonėmis ir išnaudojimo
kontekste

Vaikai prekybos žmonėmis ir išnaudojimo kontekste

Vaikų apsauga

užkerta kelią ir reaguoja į bet kokio pobūdžio prievartą prieš vaikus, vaikų išnaudojimą, prekybą vaikais, smurtą ir vaikų kankinimą.

Vaikas

remiantis 1989 m. JT vaiko teisių konvencija, suprantamas kaip bet kuris jaunesnis nei 18 metų asmuo.

Jaunas asmuo ar jaunas suaugęs asmuo

yra apibrėžiamas kaip žmogus nuo 18 iki 24 metų amžiaus. JT, siekdama statistinio nuoseklumo tarp regionų ir nepažeisdama kitų valstybių narių apibrėžimų, „jaunimą“ apibrėžia kaip asmenis nuo 15 iki 24 metų. Visa JT jaunimo statistika yra paremta šiuo apibrėžimu, kaip parodyta metiniuose statistikos metraščiuose, kuriuos paskelbė JT demografijos, švietimo, užimtumo ir sveikatos sistema.

Vaikai kelyje

apima daugybę vaikų, kurie migruoja iš savo kilmės šalies į ES teritoriją ir tos teritorijos viduje, siekdami išgyvenimo, saugumo, geresnio gyvenimo lygio, švietimo, ekonominių galimybių, apsaugos nuo išnaudojimo ir prievartos arba šių veiksnių derinio. Jie gali keliauti su šeima, savarankiškai arba ne su šeimos nariais. Jie gali prašyti prieglobsčio, būti prekybos žmonėmis aukomis ar dokumentų neturinčiais migrantais.

Nelydimi vaikai	yra vaikai, kurie buvo atskirti nuo abiejų tėvų ir kitų giminaičių ir jais nesirūpina suaugęs asmuo, kuris pagal įstatymus ar papročius yra už tai atsakingas. Ši sąvoka yra tinkamesnė nei „nelydimi vaikai“, kuri turi potencialiai atstumiančią potekstę ir kelia riziką, kad jie bus pašalinti iš vaiko teisių ir vaiko apsaugos sistemų.
Atskirti nuo tėvų vaikai	yra tie vaikai, kurie yra atskirti nuo abiejų tėvų arba nuo jų ankstesnio teisinio ar įprastinio pirminio globėjo, bet nebūtinai nuo kitų giminaičių. Todėl tai gali būti vaikai, lydimi kitų suaugusių šeimos narių. ⁴³
Seksualinis smurtas prieš vaikus	apima ir seksualinį vaikų išnaudojimą, ir seksualinę prievartą. Ši sąvoka gali būti vartojama ir kaip apibendrinamoji sąvoka, nurodanti šiuos reiškinius, ir kalbant apie veikimą bei neveikimą, ir apie fizinį bei psichologinį smurtą. ⁴⁴
Geriausių vaiko interesų nustatymas	yra procedūra, siūlanti visapusišką ir struktūrizuotą požiūrį atliekant vaikui kylančios rizikos ir vaiko atsparumo vertinimą bei prievartos, išnaudojimo, prekybos žmonėmis ir smurto atvejų vertinimą. Geriausių interesų nustatymo tikslas yra priimti sprendimą dėl geriausių vaiko interesų konkrečiu klausimu ir, jei tai yra vaikai kelyje, – ilgalaikį sprendimą.
Vaikų dalyvavimas	vaikai turi teisę reikšti savo nuomonę ir į tai, kad ta nuomonė būtų gerbiama ir į ją būtų tinkamai atsižvelgiama. Vaikų dalyvavimas užtikrina, kad tėvai, mokytojai, politikos formuotojai ir specialistai išgirs vaikų rūpesčius, perspektyvas ir rekomendacijas ir galės

į juos atsižvelgti sprendami visus su vaikais susijusius klausimus.

Globėjas

yra nepriklausomas asmuo, kuris rūpinasi geriausiai vaiko interesais ir bendra gerove ir šiuo tikslu papildo ribotą vaiko veiksnumą. Globėjas visose bylose veikia kaip įstatymuose nustatytas vaiko atstovas taip pat, kaip vienas iš tėvų atstovauja savo vaikui.

Nuorodos

1. Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos Konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (2000), vadinamasis Palermo protokolas, yra pirmasis tarptautinis dokumentas, aiškiai apibrėžiantis prekyba žmonėmis.

2005 m. Europos Tarybos konvencija dėl prieš prekybą žmonėmis nukreiptų veiksmų ir 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos toliau apibrėžia prekybą žmonėmis.

2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR. VISOS ES valstybės narės daugybe skirtingų teisės aktų perkėlė direktyvą į nacionalinius įstatymus.
2. Modern slavery – but let us remember the trafficked. / Muraszkiewicz, Julia. LSE Human Rights Blog. 2015.
3. Trumpai apie EK.
4. <https://tietokaytoon.fi/documents/1927382/2158283/An+unknown+future.pdf/de58c765-d4f7-4ddf-b23c-345ec1c65686/An+unknown+future.pdf.pdf>
5. https://www.picum.org/Documents/Publi/2018/Media_friendly_glossary_migration.pdf
6. Europos Tarybos konvencija dėl prieš prekybą žmonėmis nukreiptų veiksmų. Paaiškinamojo pranešimo (2005 m.) 83 punktas.
7. https://www.picum.org/Documents/Publi/2018/Media_friendly_glossary_migration.pdf
8. JT Protokolo dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis JT konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (2000 m.) 3(a) straipsnis.
9. UNODC, Pasaulinė prekybos žmonėmis ataskaita, 2018 m.
10. TRACEing Human Trafficking. Handbook for policy makers, law enforcement agencies and civil society organisations, TRACE project consortium, 2016.
11. Handbook of Sex Trafficking. Feminist Transnational Perspective, Edited by Lenore Walker, Giselle Gaviria, Kalyani Gopal Springer Nature Switzerland AG 2018.
12. Ibid.
13. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/heuni-report-75-15102013_1.pdf
14. http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/trafficking_for_forced_criminal_activities_and_begging_in_europe.pdf
15. Human Trafficking Indicators, UNODC, available at https://www.unodc.org/pdf/HT_indicators_E_LOWRES.pdf
16. <https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/ci5Y5cgbB/Nettiin.pdf> Ibid.
17. <https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/ci5Y5cgbB/Nettiin.pdf>.
18. <https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/ci5Y5cgbB/Nettiin.pdf>
19. ICMPD gairės.
20. ICMPD gairės žurnalistams
21. https://www.ohchr.orgtrafficking/sites/antitrafficking/files/key_concepts_in_a_nutshell.pdf

22. Toolkit to Combat Trafficking in Persons Global Programme against Trafficking in Human Beings, UNODC 2018. In: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_7-1.pdf
23. https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_7-1.pdf
24. STROM report
25. Human Rights Council (HRC) (2011): Report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie. Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations „Protect, Respect and Remedy“ Framework, A/HCR/17/31, para 25.
26. http://un-act.org/wp-content/uploads/2018/04/After_Trafficking_Full_Report.pdf
27. <https://www.iom.int/key-migration-terms#Migration>
28. Glossary on Migration, IOM 2019. In: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf
29. Media and Trafficking in Human Beings Guidelines, ICMPD 2017. In: https://www.icmpd.org/fileadmin/user_upload/Media_and_THB_Guidelines_EN_WEB.pdf
30. Tarptautinė darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos konvencijos (1990 m.) 2 straipsnis.
31. <https://www.iom.int/key-migration-terms>
32. Tarptautinė darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos konvencijos (1990 m.) 2 straipsnis.
33. https://www.picum.org/Documents/Publi/2018/Media_friendly_glossary_migration.pdf
34. Van Hoek, Aukje A.H. and Houwerzijl, Mijke, 'Posting' and 'Posted Workers': The Need for Clear Definitions of Two Key Concepts of the Posting of Workers Directive (July 4, 2012). Cambridge Yearbook of European Legal Studies, Volume 14, 2011-2012.
35. Media and Trafficking in Human Beings Guidelines, ICMPD 2017. In: https://www.icmpd.org/fileadmin/user_upload/Media_and_THB_Guidelines_EN_WEB.pdf
36. Glossary on Migration, IOM 2019. In: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf
37. ILO (2005), Human Trafficking and Forced Labour Exploitation. Guidelines for Legislation and Law Enforcement (p.20-21). Available at: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_081999.pdf
38. <https://www.ilo.org/ipecc/facts/lang--en/index.htm>
39. How to prevent human trafficking for domestic servitude in diplomatic households and protect private domestic workers, OSCE 2014. In: <https://www.osce.org/handbook/domesticservitude?download=true>
40. How to prevent human trafficking for domestic servitude in diplomatic households and protect private domestic workers, OSCE 2014. In: <https://www.osce.org/handbook/domesticservitude?download=true>
41. <https://www.nspcc.org.uk/preventing-abuse/child-abuse-and-neglect/grooming/>
42. <https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/ci5Y5cgbB/Nettiin.pdf>
43. https://www.picum.org/Documents/Publi/2018/Media_friendly_glossary_migration.pdf
44. Greijer s., Doek J. Terminology guidelines for the protection of children from sexual exploitation and sexual abuse (2016) ECPAT

Trumpiniai

CMM

Danijos kovos su prekyba žmonėmis centras

EK

Europos Komisija

ES

Europos Sąjunga

TDO

Tarptautinė darbo organizacija

NK

Nacionalinis koordinatorius

NPLM

Nacionalinis pranešėjas arba lygiaverčiai mechanizmai

PĮA

Privati įdarbinimo agentūra

PŽOI

Prekyba žmonėmis organų išėmimui

JT

Jungtinės Tautos

UNODC

Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras

Contacts

Task Force against Trafficking in Human Beings

trafficking@cbss.org
www.cbss.org

Twitter:
[TFTHB/CBSSsecretariat](https://twitter.com/TFTHB/CBSSsecretariat)

Facebook:
[TFTHB/CBSSpage](https://www.facebook.com/TFTHB/CBSSpage)